

Johann von Münster Istenes tanulmány az istentelen táncról*

Most pedig következnek a 3. fejezet Mi is ez az istentelen tánc, és milyen neveket kapott?

Ez a mi testi és istentelen táncunk a szívben rejtőző hívság kiáramlása. E hívság pedig idélen külső mozdulatokban nyilvánul meg, ahogy azt Wolfgangus Musculus írja.¹

Vagy pedig – hogy ezt a táncot még világosabban leírjam – a genfi egyházzal egyetértve kijelentem, hogy a tánc semmi egyéb, mint a táncos olyan testi mozgása, amelyet meghatározott, ám többféle módon, ritmusban, rendben és formában lejtének együtt olyan férfiak és nők, akik visszatetsző és nagyrészt sikamlós, istentelen dalocskák vagy énekek dallamára és muzsikájára sűrögnek– és forognak ide-oda, kizárólag avégett, hogy ebben a táncosok maguk, illetve nézőik gyönyörűségüket és örömeiket leljék, illetve találják.

Avégett pedig, hogy ezt az általunk tárgyalt testi, istentelen táncot a lehető legegyszerűbben és legteljesebben, ám ennek ellenére a valósághoz leghívebben írhattuk le, a következőkben azt ismertetjük, ami a mi táncunkról a Szentírás és különféle tudósok alapján tudható.

A Szentírás ugyanis Mózes, Jeremiás, Tóbiás és Pál által a következő neveket adja a mi táncunknak: Jeremiás olyan gyermekjátéknak nevezi, amely idős emberekhez nem illik, amint az a görög szövegből is látható, amely így szól: „Úk ekathüsa en szünhedrió paidzontón”² Ezt Vatablus³ a következőképpen fordítja le: „Non sedi in coetu ludentium, neque exultavi”, vagyis „nem üldögéltem a játékosok körében, és nem is ugrándoztam köztük.” Luther Úr és a zürichi fordítása szerint az áll itt, hogy a tánc olyan csúfság, amely komoly emberekhez nem illik. Továbbá, olyan bujaság, amely jámbor emberekhez nem illik. Mózes a táncot olyan játéknak nevezi, amely állhatatos emberekhez nem illik.⁴ Tóbiás a táncot levitasnak nevezi, ahogy azt a Vulgata latin szövege mondja, azaz könnyelműségnek. Vatablus turpitudinis maculá-ról, azaz szégyenbélyegről beszél.⁵ Luther azt mondja: „Soha nem csatlakoztam illetlen és könnyelmű társasághoz”. Tremellius⁶ és Junius⁷ ezen a helyen „coinquinatio nominis”-nak, vagyis a név beszennyezésének

* Johann von Münster: Ein gottseliger tractat von dem ungottseligen tantz. (1594). Basel, 1673. Készült az NKFIH K115676 számú kutatás keretében. Münster írásának előző részei az alábbi lapszámokban olvashatók: 2012/1., 2012/2.

¹ Wolfgang Musculus (1497–1563) berni protestáns teológus. Máté-kommentárjának 14. fejezetéből való az idézet, az 377. oldalról. Főműve a Loci communes sacrae theologiae címet viseli.

² „Nem ültem a nevetgélők gyülekezetében, és nem ujjongtam velök; a te hatalmad miatt egyedül ültem, mert bosszúsággal töltöttél el engem.” (Jer 15:17).

³ Vatablus, Francois (1485–1547) francia hebraista, exegéta és Biblia-fordító.

⁴ „Felkelvén azért másnapon jó reggel, áldozának égőáldozattal és hálaáldozattal is; azután leüle a nép enni és inni; azután felkelének játszani.” (2Móz 32:6).

⁵ „Soha a játszódk közebe nem egyelítettem magamat; sem azokkal, kik álhatatlanul járnak, részem nem volt.” (Tób 3:17.) Tóbiás könyvének ez a beosztása a Vulgatan alapul és Káldi György bibliafordításában is így olvasható.

⁶ Immanuel Tremellius (1510–1580) zsidó származású, ferrarai születésű kálvinista teológus. Latin Ótastamentum-fordítása az első tudományos Biblia-fordításnak tekinthető.

⁷ Nem azonosítható.

nevezi. Az pedig, hogy ez a szöveg a táncról szól, a megelőző szavakból nyilvánvaló: „Nusquam in ludentibus miscui me”, azaz „Soha nem keveredtem azok közé és soha nem csapódtam azokhoz, akik örömeik közt gyalázkodtak és töltötték idejüket” – ahogy a zürichi fordította.⁸ Pál apostol ezt a táncot szintén játéknak nevezi, hiszen a „paidzen” szót használja.⁹ Minderről fentebb. Ennyit írunk tehát a Szentírás tánc–elnevezéseiről.

Most pedig halljuk, miképpen nevezték a táncot az egyes Egyházatyák. Először is Ágoston nugae–nek, vagyis haszontalanságoknak nevezte.¹⁰ Valamint carnalis observatio Sabbathi–nak, vagyis a szombat testi ünneplésének. Továbbá Judaicae deliciae–nek, azaz zsidó élvezetnek.¹¹ Továbbá otium–nak, azaz henyélésnek, továbbá inepta laetitia–nak, azaz esztelen örömeinek.¹²

Másfelől Aranyszájú János¹³ ördögi táncnak, továbbá donum diaboli–nak, azaz az ördög ajándékának nevezi. Valamint barathrum diaboli–nak, azaz az ördög bugyrának. Valamint merae iniquitatis fomenta–nak, vagyis a puszta csintalanság táptalajának. Valamint corruptela morum–nak, vagyis az erkölcsök elfajzásának és corruptela honestatis nuptiarum–nak, azaz a házasemberi tisztesség elfajzásának. Valamint pompa Satánica–nak, azaz sátáni ékességnek, valamint chorea diabolica–nak, azaz ördögi táncnak. Továbbá totius familiae defoedatio–nak, azaz az egész család és háznép bemocskolásának. Továbbá opus Satanicum–nak, vagyis sátáni műnek. Továbbá animarum pernicies–nek, azaz a lelkek halálos veszedelmének. Továbbá az ördög megjelenési formájának. Továbbá deformitas corporis–nak, vagyis a test eltorzításának. Valamint deturbatio communis foeminarum sexus–nak, vagyis a teljes női nem vesztének. Valamint telum Diabolicum–nak, vagyis az ördög nyilának. Ennyit mond tehát Aranyszájú Szent János.¹⁴

Harmadszorra Nagy Szent Vazul ezt a mi táncunkat minden ifjonti mértéktelenség esztelen megnyilvánulásának nevezi. Valamint a föld buja lábbal való beszennyezésének. Továbbá animarum strages–nek, vagyis a lelkek pusztulásának. Továbbá a lelkek ördögnek való kiszolgáltatásának. Továbbá meretricis gestus ad libidinem invitandum, vagyis a vágy felgyújtására szol-

⁸ A latin szöveg helyesen: „Soha nem keveredtem a játszódk közé”. A zürichi, az ún. Zürcher Bibel, amelyet először 1531-ben adott ki Christoph Froschauer a zürichi lutheránus kanton megbízásából, Zwingli előszavával. Filológiaiailag pontosabb volt, mint Luther eredeti fordítása.

⁹ „Ne legyetek bálványimádóvá, mint néhányan közülük, ahogy az Írás mondja: »Leült a nép enni, inni, aztán fölkeltek táncolni«. Ne is vétsünk a tisztaság ellen, mint némelyek közülük, ezért egyetlen nap huszonháromezren meghaltak.” (1Kor10. 7:8.).

¹⁰ Az idézet forrása Ágoston Parmenianus levele ellen (Contra epistolam Parmeniani) című műve: „A vig és pajzán táncokat a püspökök mindig is megpróbálták korlátozni. Ma is akad azonban néhány püspök, aki részt vesz a táncmultságokon, és együtt táncol a nőkkel, és ez árában sincs, hogy ezt a bűnt korlátozza.”

¹¹ Szent Ágoston zsolttárgyarázataiban a 32. zsolttárral kapcsolatban a zsidókat bírálja, mert szombaton mulatoznak, táncra perdülnek: „Ne testileg ünnepel meg a szombat napját, ne zsidó vigasságokkal, amelyek a semmittevés útján visznek a bűnbe. Jobb ugyanis, ha az ember szombaton egész nap ás, mintha egész nap táncolna.” Az utolsó mondat szállóigévé vált a táncról folyó morális vitában.

¹² A kifejezések A De conflictu virtutum et vitiorum (Harc az Erények és a Bűnök között) című műből származnak, amelyet gyakran tulajdonítottak Szent Ágostonnak, vagy Szent Ambrusnak. A mű szerzője azonban Ambrosius Autpertus (730–784) frank bencés szerzetes volt. Érdemes megjegyezni, hogy a Nagy Szent Gergelyre (Moralia, Homilia in Ezechielem), Aquinói Szent Tamásra (Summa Theologica, De malo) visszamenő teológiai hagyomány a táncot a hét főbűn egyike, a mohóság (gula), illetve azon belül az oktalan örvendezés (inepta laetitia) egyik megnyilvánulási formájának tartja. Az inepta laetitia fogalmáról lásd: Arcangeli, 1994. 129.

¹³ Aranyszájú Szent János – A szöveg protestáns írója különösen vigyáz arra, hogy a Szent jelzőt senkivel kapcsolatban ne alkalmazza!

¹⁴ 56. homília a teremtésről: az erkölcsök elfajzása (corruptelae morum), az egész család és háznép bemocskolása (totius familiae defoedatio), sátáni ékesség (pompa satánica), ördögi tánc (chorea diabolica), a házasemberi tisztesség elfajzása (corruptela honestatis nuptiarum), 12. homília a Kolosszosz-béliekhez írott levélről: sátáni ékesség (pompa satánica), sátáni mű (opus satanicum), lelkek veszedelme (animarum pernicies), 48. homília Máté evangéliumáról: ördög bugyra (diaboli barathrum), a teljes női nem veszte (deturbatio communis foeminarum sexus), a test eltorzítása (deformitas corporis), ördög tánc (diaboli saltatio), a puszta csintalanság táptalaja (merae iniquitatis fomenta), ördög ajándéka (donum diaboli), ördög nyila (telum Diabolicum). Megjegyzés: A kifejezések egy része csak a kora újkori Chrysostomos-kiadásokban lévő szövegekben lelhető fel.

gáló ringyómozgásnak. Továbbá esztelen lábmozgásnak. Továbbá a női erény vesztének. Továbbá megakadályozásának annak, hogy a szűzek szüzességüket – értsd ez alatta szív szüzességét – a vőlegényük számára megőrizhessék. Továbbá inexcusableis lasciviá-nak, azaz kimagyarázhatatlan kacérságnak. Ennyit mond tehát Nagy Szent Vazul.¹⁵

Negyedszer Ambrus ezt a táncot laetitia non bene consciae mentis-nek, vagyis a meghibbant értelem örömeinek nevezi, továbbá illecebra suspecta-nak és comes deliciarum-nak, azaz éltélendő hízelkedésnek és a gyönyör társnőjének nevezi. Továbbá vagy a bolondság vagy a jólét szülőanyjának. Másutt meg azt mondja, hogy szégyentelenség. Valamint azt, hogy a tánc a házasságtörő nők leányainak szokása. Hogy még mi egyebet tart Ambrus a táncról, azt majd a maga idején meghalljuk. Ennyit szoltunk hát azokról a nevekről, amelyeket az egyházatyák adtak a táncnak.¹⁶

Harmadjára nézzük azt, hogy a zsinatok miféle nevekkkel illették a táncot. A laodíceai lasciviá-nak, vagyis bujaságnak nevezte ezt a táncot, ahogyan az a Non oportet kánon 5. Distinctio-jából (De consecratione) és a laodíceai zsinat 53. kánonjából is látható. Amely a táncot minden tisztességes és jámbor lakoma és vendégség alkalmával megtiltja. Amint azt a maga idején a kánon szövege alapján is megjegyezzük majd.

Az agathai zsinat a táncot obscenum motum-nak és turpia spectacula-nak nevezi, vagyis obszcén mozgásnak és szégyenletes mutatványnak, ahogyan az a fent említett presbiteri kánon 34. Distinctiojából is látható – amely a zsinat 28. kánonjával azonos. Az ilerdai zsinat a táncot motum indecorum-nak, azaz illetlen mozgásnak nevezi. Ennyit tehát a zsinatokról.¹⁷

Most pedig azt szeretném röviden elbeszélni, miféle neveket adott ennek a mi táncunknak három pápa és egy pápista szerző. III. Ince ludibrium-nak nevezte, azaz csúfságnak, ahogy az Gergely Határozatainak harmadik könyvéből a „Cum decorem domus Dei” kánonnal, a 408. oldalon kiderül. Ugyanő turpitudonak, vagyis szégyenletességnak, illetve corruptelának, azaz romlottságnak és szégyennek is nevezi, mint az ugyanitt olvasható.

Ebben a kánonban egyébként a pápa a táncot minden egyéb mutatvánnyal egyetemben – amelyek közé számít mindenféle olyan jezsuita ripacszkodás és kóklerség is,¹⁸ amivel olykor elő szoktak rukkolni – papoknak és szerzeteseknek egyaránt megtiltotta, mégpedig a következő szavakkal:¹⁹ „Az egyházi intézményekben olykor színházi előadásokra is sor szokott kerülni, és nem csupán színészi mutatványképpen jelenítenek meg rajtuk álarcos szörnyeket, hanem némely ünnepség alkalmával ezeken az eszement előadásokon még diakónusok, presbiterek és szubdiakónusok is részt mernek venni. Ezért az alábbiakban – hogy az egyház tekintélye efféle

¹⁵ Az idézetek Nagy Szent Vazul a részegesek ellen írott (XIV.) homíliájából származnak.

¹⁶ Münster Szent Ambrus A szűzekről / De virginibus (III. könyv V. fejezet, 25. pont) című művét idézi: „Az ember találja örömet jó lelkiismeretében és ne féltelen mulatozásban, mely hangos a zeneszótól. Az erkölcsösség veszedelemnek van kitéve, a csábítás elkerülhetetlen, ahol a mulatság táncban végződik. Szeretném, hogy ettől az Istennek szentelt szűzek távol álljanak. Mert amint egy pogány bölcs mondotta, senki nem táncol józan állapotában, hacsak nem esztelenkedik. Hogyha a pogányok felfogása szerint a tánc vagy a részegség vagy a döröszög [ti. bolondság, örültség] jele, mit véljünk, hogy a Szentírás példái minő állásfoglalásról tanúskodnak? Keresztelő Szent Jánosnak, Krisztus előhírnökének sorsa, aki Heródiás kívánságára életét vesztette, elég elretentő példa, hogy a táncban rejtlő csáb többet ártott, mint a szentségsértő düh.” (Péter János fordítása), Vives, 1935. 290–294.

¹⁷ A laodíceai zsinat (343–381), az agdei zsinat (Agatha, Dél-Gallia, 506) és az ilerdai (leridai, 524), zsinatok táncbíráló rendelkezéseiről van szó. Laodíceai zsinat (343–381): „Ha keresztény ember lakodalomba megy, ne ugrabugráljon, és ne táncoljon, hanem illő és keresztényhez méltó módon vegyen részt az étkezésben vagy a vacsorán.” (Erdő Péter fordítása) Erdő, 1983. 328. Agathai zsinat: „A presbiterek, diakónusok, diakónus-helyettesek, és mindazok, akiknek tilos megnősülniök, mások menyegzői lakomáit is kerüljék, és ne vegyenek részt olyan összejöveteleken, amelyeken szerelmes dalokat énekelnek, vagy ahol obszcén testmozgásra, körtáncra, vagy táncra kerül sor, nehogy a szent misztériumok számára fenntartott hallásuk és látásuk a mocskos látványok és szavak hatására beszennyeződjenek.” Ilerdai (leridai) hispániai zsinat (524): „Hogy a menyegzőkön részt vevő keresztényeknek nem kell táncolniuk és dalolniuk, inkább csak szerényen étkezzenek és vacsorázzanak, ahogy az keresztényekhez illik.”

¹⁸ A jezsuita színdarabokra és drámákra utal a szerző.

¹⁹ Itt az eredeti szöveg csak a latin változatot hozza.

szégyenletességek miatt többé ne szenvedhessen csorbát – testvériségeket utasítjuk, hogy az említett előadások szokását vagy inkább romlottságát törekedjete kiirtani egyházközségeitekből.” Ennyit mond tehát Ince.²⁰

Mivel viszont a jezsuiták majomkodásukkal és – hogy Incét idézzem – eszement előadásaikkal a zsenge fiatalságnak és a közembereknek – akik ezekben az előadásokban azért lelik örömeiket, mert el vannak telve a testiséggel – olyan nagy gyönyörűséget okoznak, hogy azok eltájtják tőle a szájukat, és így sikerül őket istentelen vallásuk csodálatára csábítani és készíteni, inkább semmibe veszik e pápa és a többi pápa és zsinat összes törvényét, csak, hogy kedvükre játszassák sok-sok tragédiájukat és komédiájukat.

V. Kelemen ezt a táncot transgressio-nak és insolentianak, vagyis kihágásnak és vakmerőségnek nevezi. Ahogy az a Kelemen-féle határozatokból is látható, ahol a következő szavak olvashatók: „Némely klerikus és laikus, különösen bizonyos ünnepek éjszakáján, amikor pedig állandóan imádkoznia kellene a gyülekezetben, nem áttal magában a templomban vagy a templomudvaron feslett táncot ropni, és közben dalokat énekelgetni, továbbá sok olyasfajta vakmerőségre vete-medni, amelyek következtében a templomokat és a templomudvarokat²¹ különféle sérelmek érik. Ám ezekből gyakran különféle olyan bűnök is fakadnak, amelyek az isteni felség sérelmére és a jelenlévő hívek megbotránkozására. megzavarhatják még az istentiszteletet is.” S kevéssel később: „Nehogy tehát az efféle kihágások elterjedhessenek, s hogy mások számára is például szolgálhassanak...” stb.stb.

Ennyit ír tehát Kelemen, akinek szavait süszégtelennek tartottam lefordítani,²² de buzgón könyörgök azért, hogy azok a pápista zabagépek és ölebek, akik odáig süllyedtek, hogy papi rendjüket vadászattal, táncsal, hízott paripák tartásával, a nagyságos úr cím használatával, zabálással, ivászáttal, kurválkodással és egyebekkel járatják le, nem csak Kelemen a most idézett, hanem e fejezetben kevéssel korábban is citált szavait is megszívleljék. Amelyben a most említett dolgokról még részletesebben is szó esik.

Hasonló szavakat találhatunk a 2. maconi zsinat 13. kánonjában, a 225. oldalon, ahol Caranza Miranda²³ helyesen írja széljegyzetében, hogy „Ezt a kánont a mi korunkban semmibe veszik.” Azok, akire vonatkozik utána járhatnak, és emellett elolvashatják az agathai zsinat 35. fejezetét is, amely úgy kezdődik, hogy „Episcopum presbyterum” stb., és amely a Kánonjogban is megtalálható.

Zakariás pápa is ritus paganorum-nak nevezte ezt a táncot, vagyis pogány ceremóniának és szokásnak. Amint az a pápai jogkönyvben a következő szavakkal olvasható. „Aki Január Kalendéját²⁴ és a Brumát²⁵ pogány rítussal akarná megünnepelni, vagy még ennél is szokatlanabbat akarna tenni az Újév tiszteletére, vagy lakomákat, vendégségeket, evészeteket szervez a házában, illetve az utcákon és az utakon énekleve és táncolva merne fölvonulni, ami nagy bűn Isten előtt, az legyen átkozott.”

Ez a kánon tényleg megérdemli, hogy ne csak ellenfeleink, hanem a mieink közül is sokan alaposan és tüzetesen meggondolják. Hiszen azt, hogy gyakran mily szégyenletesen szokták megünnepelni az újévet mindenféle istentelen bujasággal, mintha nem lenne elegendő, hogy az újév

²⁰ III. Ince pápa (1198–1216) dekrétumáról van szó.

²¹ Esetleg temetőket. (A kettő ugyanaz volt).

²² A szöveg ugyanis csak latinul szerepel az eredetiben. V. Kelemen pápa (1305–1314) egyike volt a korban jogászpapaként emlegetett egyházfőknek, éppen ezért nem meglepő, hogy több jogi vonatkozású műve is fennmaradt, amelyek közül a középkortól kezdve jegyzett Corpus Juris Canonici kiegészítése volt a legkiemelkedőbb. A Kelemen által írt részt gyakran nevezik Klementinának vagy latinul Clementinae-nek vagy Liber Clementinarumnak. A gyűjteményben elsősorban XI. Benedek és saját pontifikátusának pápai határozatai szerepelnek.

²³ Bartholomé Caranza (1503–1576) spanyol teológus, Toledo püspöke.

²⁴ Az év első napját. Zakariás pápa (741–751) dekrétumairól van szó.

²⁵ A téli napéjgyenlőség napja.

Ó bárcsak az Úristen, aki a fület hallóvá és a szemet látóvá teszi, kinyitná végre e hatalmasoknak is a szemét, és az isteni kegyelem végre annyira megvilágosítaná őket, hogy rendeleteikkel a táncolgatásnak véget vetnének, miután pedig kiadták utasításait a jogtudósokat a következő szavakra emlékezteték: „Lex sine executione instar campanae pistillo carentis” vagyis „A törvény végrehajtás nélkül olyan, mint a harang nyelv nélkül.”

Ennyit szólunk tehát a tánc elősegítő és fenntartó okairól.

(Németből fordította: Magyar László András,
a jegyzeteket írta: Magyar László András és Tóvay Nagy Péter)

Irodalomjegyzék

Arcangeli, Alessandro (1994): „Dance under Trial: The Moral Debate 1200-1600“. In: *Dance Research*. (2), 127–155.

Cicero (2010): *Összes perbeszédei*. Szeged: Lectum.

Erdő, Péter (1983): *A keresztény kor egyházfegyelme*. Budapest: Szent István Társulat.

Farenga, Vincent (1979): „Periphrasis on the Origin of Rhetoric“. In: *Modern Language Notes*. (5), 1033–1055.

Hecker, Justus (1832): *Die Tanzwuth. Eine Volkskrankheit des Mittelalters*. Berlin.

Horatius (1989): *Összes művei*. Budapest: Európa.

Lukianos (1974): *Összes művei I-II*. Budapest: Magyar Helikon.

Magyar, László András (2007): *A repülőkenőcs*. Budapest: Gondolat.

Németh, György (2003): *Államéletrajzok*. Budapest: Osiris.

Ovidius (1975): *Átváltozások*. Budapest: Magyar Helikon.

Persius; Juvenalis (1977): *Szatírák*. Budapest: Európa.

Platón (2007): *Prótagórasz*. Budapest: Atlantisz.

Sallustius (1978): *Összes művei*. Budapest: Magyar Helikon.

Seneca (2002): *Prózai művei I*. Budapest: Szentár.

Vives, Juan Luis (1935): *Válogatott neveléstudományi művei*. Kézdivásárhely.

M. Simeon Zuccollo

A tánc örülete (1549)*

VII. fejezet: Miben hasonlít a tánc a lármás felforduláshoz?

Mit mondjuk az érintés erkölcsstelen szabadságáról, és arról, hogy a nőket mások minden tisztelet nélkül fogdossák a tánc során. Hol máshol érintik, tapogatják, és fogdossák őket a leggátlástalanabban, mint a táncban, miközben mások látják ezt és egyetértenek vele? Ahol a nagyon udvarias és jólnevelt udvarhölgyek, hogy ne tűnjenek faragatlanoknak és vadembereknek, nem adnak pofont, ha tapogatják őket, és hagyják magukat megérinteni, messze nemcsak a kezükön.

Úgy szoktak táncolni, hogy a férfi és a nő nem fogja meg egymás kezét, hanem egy zsebkendőt vagy más hasonló dolgot nyújtanak egymásnak. Aztán elkezdődik a szégyen(letes jelenet), hogy a homlokát igencsak felfedve, a nő a férfinak nyújtja a kesztyűs kezét, és elkezd lehúzni a kesztyűt, először csak egy ujját nyújtva a férfinak, majd kettőt, majd hármat, majd négyet, és végül, mivel már teljesen szégyentelen volt a szégyen, a nő szemérmertlenebb volt mint valaha. Ma a nők tánc közben nem hogy a csupasz kezüket nyújtják a férfiaknak, hanem a karjukat, a vállukat, a keblüket, és minden udvarhölgyi tagjukat. Ezért joggal lehet mondani, hogy a táncnak, van bizonyos hasonlósága és harmóniája a lármával. Ezért, ahogy a táncban is a nyilvánosan megjelenő udvarhölgyek mindenkinek pénzért adják az édes keserűséget, és a kellemes, de terhes örömet, úgy az is szokott még történni ezekkel a nőkkel, hogy hasonló módon a táncban eladják az örömet és pajkos játszadozást: hagyják magukat ettől is, attól is megérinteni, de nem húznak hasznat az így eladott örömből, mivel a síposok saját hasznukra fordítják és magukra költik azt.

Ti tehát, kedves hölgyek. azt értitek ezalatt, hogy hozzászoktatjátok magatokat és közelebb kerültök ezekhez a kétes alakokhoz, akik táncolva még ostobábbá tesznek benneteket, hogy azt a kevés eszeteket is elveszítsétek, ami van.

De mit kell mondanunk ama igen előrelátó családapákról, és azokról az igen előzékeny férjkről akik a közkeletű mondás szerint, nagy örömet lelnek benne és pompás dolognak tartják, hogy a feleségük és a lányuk nagyon tetszik (másoknak), és ez vagy az a tánc közben megbámulja vagy megérinti őket. Beleegyeznek, hogy csintalan udvarlók oly nagy serege versengve kérje táncra őket, és minden oldalról, minden pillanatban lökdössék, elsodorják és rángassák őket? Itt talán a köznapis és általános véleményt követve azt mondaná (a férj), hogy a férjek ily nagy türelme a felszarvazott férjek jellemzőivel egyenlő, azonban az általános vélekedéssel ellentétben nem a felszarvazott férj természetéről van szó. Sőt, Elianus szerint, az állatokról írott művének első könyve alapján, a harcias kecskének nem a féltékenysége miatt hiányzott a sarva, és a bika is megküzd a tehénért és a kos a juhért. Ennélfogva azt mondjuk, hogy ezt a türelmet bizony Bacchus és nem a felszarvazás okozza, mivel a férfiak örültsége és részegsége szabaddá és oldottá tesz a féltékenységet minden szenvedélyétől. Ha – ahogy a bölcs Zsidó írja – a bölcsesség az

* Készült az NKFIH K115676 számú kutatás keretében. A forrás előző részét folyóiratunk előző számában (2015/2) közöltük.